

สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท*

The Desirable Social State in Accordance with Theravada Buddhist

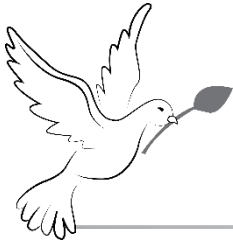
¹ณรงค์วรราช บุญมา และกรรณิกา คำดี

¹Narongwas Boonma and Khanika Kamdee

สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Eastern Philosophy and Religion Program, Khon Kaen University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: narongwas2515@gmail.com



บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของสภาพสังคมเกิดจากสมาชิกสังคมถูกครอบงำด้วยกฎของอำนาจที่มาจากผู้ปกครองสังคม เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบการต่างๆ เพื่อให้สมาชิกในสังคมต้องปฏิบัติตาม จนทำให้สมาชิกในสังคมถูกเลื่อมล้ำทางสังคมกลายเป็นการถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกยึดสิทธิเสรีภาพของตนเองและทำให้สภาพสังคมถูกกดทับ ต่อมาสมาชิกในสังคมจึงเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพจากสังคมเพื่อต้องการให้สภาพสังคมกลายเป็น “สังคมที่พึงปรารถนา” ดังนั้นการที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่ดีได้นั้นจะต้องให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพกับสมาชิกในสังคม โดยการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทมาปรับใช้กับสังคมในปัจจุบันมุ่งเน้นหลักมัชฌิมาสังหาธิปไตย (Polity) คือประชาธิปไตยแบบทางสายกลาง กล่าวคือไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่งหรือเอียงซ้ายหรือขวา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้สมาชิกในสังคมและผู้ปกครองอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขดังที่ปรารถนา

คำสำคัญ: สภาพสังคมที่พึงปรารถนา; พระพุทธศาสนาเถรวาท; มัชฌิมาสังหาธิปไตย

* Received March 21, 2020; Revised April 26, 2020; Accepted May 16, 2020



Abstract

This research article is a document research the objective is to study and analyze the desirable social conditions in accordance with Theravada Buddhism. The results of the research showed that the problem of social status arises from the social members being dominated by the rules of power that come from the social rulers. Rules Regulations For members of society to follow until causing the members of the society to be inferior to the society and become exploited and their rights and freedoms are confined to society. Later, members of society demanded rights and freedoms from society in order for the society to become "Desirable society", therefore, to make society a good society must give priority to the rights and freedom of members in society. By applying the doctrine of Theravada Buddhism to society today, focusing on the principle polity that is to say not extreme to either side or to the left or right. For this reason, it is the heart that will allow members of society and parents to live together happily as they wish.

Keywords: the desirable social state; Theravada Buddhist; Polity

บทนำ

คำว่า “สังคม” (Society) หมายถึง การรวมกลุ่มกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปและอยู่ด้วยกันเป็นองค์กร หรือเป็นประชาคม หรือเป็นสมาคม มีจุดประสงค์ร่วมกัน มีสัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกัน มีแนวทางในการดำเนินชีวิตและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของกลุ่มเหมือนกัน ตั้งแต่หน่วยย่อยๆ จนถึงขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “รัฐ” ดังนักปรัชญาตะวันตก เพลโต (Plato) ได้กล่าวถึง คำว่า สังคม (Society) กับคำว่า รัฐ (State) อธิบายว่า รัฐนั้นประกอบด้วยปัจเจกบุคคลที่รวมกันอยู่ แต่ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว (Unity) เหมือนอย่างทีกล่าวอ้าง ขณะเดียวกัน รัฐมีจิตวิญญาณที่มีอำนาจมากมาย และรัฐนั้นเป็นสถานที่ใหญ่โตกว้างขวางและเป็นที่ปัจเจกบุคคลมารวมกันอาศัยอยู่ สังคมในความหมายของเพลโตจึงมีความหมายว่า สังคม คือ รัฐ ขณะที่สังคมอีกแบบหนึ่งเรียกว่า สังคมตามธรรมชาติ (natural society) หมายถึง สังคมที่มีมาพร้อมกับการเกิดของโลก ถือว่าเป็นระบบสังคมดึกดำบรรพ์ โดยมนุษย์อยู่ร่วมกันแบบธรรมชาติในรูปของความผูกพันกับญาติพี่น้อง จะโดยการสืบสายโลหิตหรือการแต่งงานก็ตาม ยังไม่มีกฎข้อบังคับของสังคมมาใช้กับสมาชิกของสังคม เพราะอยู่กันแบบญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์มีอยู่ในวงจำกัด ฉะนั้น สังคมประเภทนี้จึงเป็นสังคมที่เป็นเองตามธรรมชาติ (Plato, 1968)

สังคมก็ได้เปลี่ยนแปลง (society of change) เรื่อยมาจนส่งผลทำให้คนในสังคมปัจจุบันขาดคุณภาพในการใช้ชีวิตทั้งอยู่คนเดียวและการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม หาความสุขไม่ได้ แต่ละคนมีจิตใจเต็มไปด้วยความอยากได้ อยากมี และอยากเป็น โดยไม่สนใจความถูกต้อง ไม่รู้จักเพียงพอ และเมื่อมาอยู่ด้วยกันเป็น



สังคม แต่ละคนในสังคมมีแต่การเอาเปรียบซึ่งกันและกัน สภาพสังคมเป็นอยู่ในลักษณะปลาใหญ่กินปลาน้อย ไม่จริงใจ ไร้ความยุติธรรม ปราศจากความเอื้ออาทร โอบอ้อมอารี และเมตตาธรรมต่อกัน ไม่มีวิถีถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันเหมือนเก่าก่อน สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขันช่วงชิง จนไม่สนใจเรื่องความถูกต้อง สนใจแต่พวกตนเองและพวกพ้อง เป็นต้น สภาพสังคมปัจจุบันจึงดูไม่น่าอยู่ ทั้ง ๆ ที่เต็มไปด้วยความเจริญทางด้านวัตถุที่คอยอำนวยความสะดวกอยู่รอบกาย ที่เป็นเช่นนั้นก็อันเนื่องมาจากวัตถุเป็นได้เพียงอุปกรณ์หรือเครื่องอำนวยความสะดวกต่อร่างกายเท่านั้น ขาดความรู้หลักคิดและสติปัญญาทางปรัชญาที่จะเป็นเครื่องมือกำหนดขอบเขตและทิศทางของการใช้วัตถุนั้นให้ถูกต้องเหมาะสมให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุว่าสติปัญญาแห่งหลักคิดทางปรัชญานั้นจะเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรมนั้นๆ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตทั้งส่วนตัวและการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งๆ ขึ้นไปอีกทีหนึ่ง (Thepsithar, 1991)

เมื่อสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม สำหรับด้านการศึกษาและสุขภาพของประชากร จากผลสำรวจประชาชนในประเทศ พบว่า ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาสุรา บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงขึ้น การมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกอายุน้อยลง และมีค่านิยมใหม่ในการแลกเปลี่ยนคู่นอนในหมู่วัยรุ่น นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากโลกาภิวัตน์ เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตกและพฤติกรรมการบริโภค ดูดซึมวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทัน ขาดภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ (Arunvej, 2008)

ความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรงด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวสื่อสร้างกระแสค่านิยมของวัยรุ่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สินบัตรเครดิตและอาชญากรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี เป็นผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคใหม่ๆ โรคระบาดซ้ำ อาชญากรข้ามชาติ เครือข่ายข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ สภาพปัญหาดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในภาพรวมของประเทศเท่านั้น แต่ในพื้นที่ระดับตำบล หมู่บ้าน ก็มีแนวโน้มของปัญหาที่พบสูงขึ้นเรื่อยๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่อย่างไรเพื่อให้สังคมในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากแก้วของประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสต่าง ๆ จากภายนอกที่มาปะทะ มีความรู้และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้สภาพสังคมในปัจจุบันก็เต็มไปด้วยความย้อนแย้งที่เกิดขึ้นในใจของประชาชน แทนที่ระบบการเมืองจะเป็นแบบแผนของสังคมในการปกครองประเทศ และดูแลทุกข์สุขของประชาชนให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข แต่กลับพบปัญหาของสภาพสังคมมากมาย (Inthasara, 2001)

ดังนั้น สภาพสังคมจึงกลายเป็นสังคมที่ไม่มี “ความเสมอภาพ ความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรม” ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง ซึ่งเหตุการณ์นี้จึงทำให้เกิดทฤษฎีเพื่อเสนอทางออกของสังคม โดยการเสนอทฤษฎีแนวอุดมคติ ได้แก่ สังคมในอุดมคติ หรือรัฐในอุดมคติ ((The Republic) ของเพลโต (Plato) ทฤษฎียูโทเปีย



(Utopia) ของโทมัส มอร์ (Thomas More) ตลอดถึงการสร้างเงื่อนไขทางสังคมขึ้นอันเป็นข้อตกลงระหว่างกลาง คือ “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” (The Social Contract Theory) ตามแนวคิดของ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes), จอห์น ล็อก (John lock) และ ของฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) สภาพสังคมนั้น เป็นเรื่องของ การอยู่ร่วมกันทั้งโดยทางธรรมชาติ (Natural Society) และโดยการสมัครใจอันขึ้นอยู่กับวิธีการ (Associative Society) เรื่องของการอยู่ร่วมกันนั้นก็ต้องมีหลักการอันถือเป็นกฎเกณฑ์สำหรับกำกับสังคมให้เป็นไปด้วย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคมและหมู่คณะ เริ่มตั้งแต่อาศัยกฎธรรมชาติ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีต่าง ๆ ที่มีโดยธรรมชาติ รวมทั้งความสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติด้วย อันเป็น เครื่องควบคุม กำกับความเป็นไปของสังคม จนกระทั่งสังคมได้วิวัฒนาการขึ้นมา ความสัมพันธ์ได้ขยายกว้าง ออกไปจากเดิม ความขัดแย้งและความไม่เป็นระเบียบในสังคมก็ได้มีขึ้น จึงจำเป็นต้องมีกฎออกมา เพื่อใช้ควบคุมสังคมอีกต่อหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศีลธรรมจรรยาและกฎที่ออกมานี้ก็ออกตามความ ประสงค์ของสังคม ในอันที่จะทำให้สังคมดำเนินไปตามความมุ่งหมาย (Wanthayont, 1981)

เมื่อกล่าวถึงศีลธรรมจรรยาตลอดถึงกฎระเบียบที่สังคมควรจะต้องตระหนักและปฏิบัติตามนั้น เป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่งและทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงศีลธรรมจรรยาในพุทธปรัชญาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดี แล้ว และโดยพุทธจริยาก็คือโปรดสัตว์โลกหรือช่วยเหลือสัตว์โลก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่าเมื่อสังคมของ สัตว์โลกที่ประสบอยู่นั้นมีปัญหาย่อมจะมีพุทธปรัชญาใดบ้างที่จะนำมาแก้ปัญหาดังกล่าวนั้นได้โดยเฉพาะพุทธ ปรัชญาในพระพุทธศาสนาดั้งเดิม ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพสังคมที่พึง ประารถตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท” เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการตระหนักต่อการอยู่ร่วมกันใน รูปแบบที่เรียกว่าสังคมอันเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณภาพในทุกมิติ อันจะนำมาซึ่งความสุข สบงบ ร่มเย็นให้กับสังคมที่ อยู่ร่วมกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) โดยได้วางขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ (Primary) ในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องสภาพสังคมที่พึงปรารถนา จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา
2. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ (Secondary) จากหนังสือ ตำรา บทความ ข้อเขียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสภาพสังคมที่พึงปรารถนาของนักปรัชญาตะวันตก และสภาพสังคมที่พึง ประารถตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท



3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์มาหาข้อสรุปและอภิปรายผล นำเสนอรายงานผลงานการวิจัยเชิงพรรณนา รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการขยายขอบเขตไปสู่งานวิจัยอื่นๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาเถรวาท มีแหล่งกำเนิดอยู่ในชมพูทวีป เชื่อกันว่าชมพูทวีปในปัจจุบันก็คือประเทศอินเดีย ปากีสถาน เนปาล และบังกลาเทศ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าชมพูทวีปหมายถึงโลกมนุษย์ทั้งหมด หาได้ใช้เพียง 4 ประเทศดังกล่าวมาแล้วไม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและตรงกันผู้วิจัยจะถือเอาความเชื่อในปัจจุบันเป็นสำคัญ อินเดียคือแหล่งกำเนิดของพุทธปรัชญาเถรวาท อันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นที่อินเดีย จุดมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ก็คือต้องการค้นหา “สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” เพื่อให้เห็นสภาพของสังคมอินเดียอันเป็นบ่อเกิดของพุทธปรัชญาเถรวาทตั้งแต่ต้นตลอดถึงสภาพของสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยจึงขออธิบายภาพรวมกันเป็นลำดับไป ดังนี้

จากหลักฐานที่ค้นพบมีการอธิบายว่าอินเดียดั้งเดิม เป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าดราวิเดียน หรือมีลักษณะเป็นชนเผ่าที่อยู่มาก่อนและอยู่มานาน เรียกว่า เป็นชนเผ่าพื้นเมืองเดิมมีสีผิวสีดำ ต่อมาได้มีชนเผ่าอารยันหรืออริยกะ ซึ่งมีความเจริญมากกว่าได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากทางเหนือ และได้ลูกไล่ชนเผ่ามีลักษณะผู้ซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นเดิมให้ถอยร่นลงไปทางใต้ ใครไม่ยอมถอยก็ต้องทำสงครามกัน ชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมคือมีลักษณะไม่สามารถสู้รบได้ อันเนื่องจากอาวุธยุทโธปกรณ์ของชนเผ่าอริยกะนั้นดีกว่า มีความเจริญมากกว่า อริยกะเป็นชนเผ่าที่ฉลาด มีอารยธรรมมากมาย ได้นำความเชื่อและอารยธรรมต่างๆ เหล่านั้นมาด้วย และหนึ่งในนั้นคือคัมภีร์พระเวท อริยกะมีความเชื่อต่อคัมภีร์พระเวทเป็นอย่างมาก ซึ่งได้ยกย่องให้เป็นคัมภีร์ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ทุกย่างก้าวของชีวิตต้องดำเนินไปตามคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท กล่าวคือ บทบัญญัติที่มีอิทธิพลครอบงำชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมและการเมืองอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดสังคมกลุ่มขนาดใหญ่ที่เชื่อมั่นศรัทธาในพระเจ้า โดยเชื่อกันว่าคัมภีร์เกิดจากเทพเจ้าประทานมาให้ คำสอนใด ๆ ที่เกิดจากคัมภีร์พระเวทถือว่าเป็นความจริงแท้ในรันดร์และศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างยั้งยวด คัมภีร์พระเวทได้กลายมาเป็นข้ออ้างทางเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับพิธีกรรมและกฎระเบียบต่าง ๆ กระแสแนวคิดหลักที่เกิดจากความศรัทธาในคัมภีร์พระเวทที่ได้แสดงถึงบริบทของสังคมอินเดียอย่างชัดเจน อาทิเช่น เรื่องการบูชาัยญ และระบบวรรณะ (Ngamchitcharoen, 2009)

สมัยพุทธกาลหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้ทรงทำการประกาศพระศาสนา ในสภาพที่ต้องเผชิญหน้าหรือปะทะกับคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท ซึ่งได้ครองงำสังคมและการเมืองอินเดียในขณะนั้นแบบไม่อาจที่จะลืมหูลืมตาได้ แต่พระพุทธองค์ก็ทรงมีวิธีที่เหนือกว่าแบบค่อยเป็นค่อยไป ใช้วิธีการปฏิรูปมากกว่าการปฏิวัติ พระองค์มิได้เข้าไปทำร้ายหรือทำลายล้างในเชิงกายภาพ แต่ทรงใช้การปฏิเสธหรือต่อต้านแนวคิดที่มุ่งมาดด้วยการให้เหตุผลหักล้างหรือลดทอนความเชื่อเก่าที่เคยมีลง แม้ว่าพระพุทธองค์มีพระประสงค์



อยากจะเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้นมากเพียงใดก็ตาม แต่พระองค์ก็เลือกที่จะไม่เข้าไปเปลี่ยนสังคมเก่าแบบปฏิวัติ หากแต่สร้างทางเลือกใหม่ที่มีสภาพตรงกันข้ามกับสภาพสังคมดั้งเดิม

ในขณะที่สังคมแบบวรรณะ 4 กำลังดำเนินไปด้วยความเข้มข้น พระพุทธเจ้าก็ได้สร้างสังคมพุทธบริษัท 4 ขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาสังคมมนุษย์ในอดีตที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา สังคมแห่งพุทธบริษัทคือสังคมแห่งการตื่นรู้ และเบิกบาน ตื่นจากความหลับใหลในความเชื่อที่ปราศจากเหตุผลที่เรียกว่า “อวิชชา” รู้เส้นทางของการดำเนินชีวิตที่เป็นแก่นสาร และย่อมจะได้รับความเบิกบานใจเมื่อดำเนินไปถึงเป้าหมายแห่งความดีงามสูงสุด คือ “พระนิพพาน” สังคมใหม่ที่เรียกว่า “สังคมพุทธบริษัท” นั้น พระพุทธองค์ได้แบ่งสังคมออกตามความปรารถนาของมนุษย์ในการเลือกเป้าหมายของชีวิตเป็นพื้นฐาน มี 2 แบบ คือ

1. **สังคมฆราวาส** นั้นพบว่าเงื่อนไขทางสังคมที่สำคัญคือการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่เพียงพอต่อวิถีชีวิตหรือต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมแก่ฐานะของผู้ครองเรือน หลักศีล 5 นี้ พบว่า เป็นหัวใจหลักสำคัญยิ่งยวดของสังคมชาวพุทธแบบฆราวาส เพราะเป็นการละทิ้งแนวทางที่ปฏิบัติแบบสังคมเก่าซึ่งเน้นความเชื่อหรือศรัทธาที่เกี่ยวกับเทพเจ้า การบูชาอัญมณี และระบบวรรณะ สำหรับสังคมใหม่ที่พระพุทธเจ้าทรงสร้างขึ้นมานั้นต้องไม่มีการกระทำเช่นนั้นอีกต่อไป และให้ความสำคัญเรื่องการกระทำเป็นพิเศษ กล่าวคือการกระทำนั้นต้องไม่ทำให้ตัวเองเดือดร้อน คนอื่นเดือดร้อน และสังคมเดือดร้อน ขณะเดียวกันความชั่วนั้นนอกจากจะไม่ทำเองแล้ว ก็ไม่ยินดียิ่งจะให้ใครทำ ใครทำอย่างไรก็ย่อมได้รับผลแห่งการกระทำอย่างนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสอนเรื่องกฎแห่งการกระทำหรือกฎแห่งกรรมในสังคมพุทธบริษัทได้เป็นลักษณะพิเศษที่โดดเด่นในสังคมใหม่นี้ สอดคล้องกับทัศนะของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (P.A. Payutto, 2005) ที่กล่าวว่า ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนานั้นคือ การที่พระพุทธศาสนาได้สอนหลักกรรมว่าที่ วิริยวาที ที่มีใจความว่า สรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างกัน เป็นต้น กรรมจึงเป็นกฎที่มีความยุติธรรมที่สุด เพราะทุกคนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำนั้นโดยแยกย่อยออกเป็นสุจริต 3 อย่าง คือ 1) กายสุจริต 3 ได้แก่ เว้นจากการฆ่า การลักขโมย การล่วงละเมิดในคนรัก 2) วาจาสุจริต 4 ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต 3 ได้แก่ การไม่ละโมภ ไม่คิดร้าย มีความเห็นเป็นสัมมาทิฐิ เรียกว่าหลักการนี้ว่า “กุศลกรรมบถ 10” เป็นต้น

2. **สังคมสงฆ์** เป็นสังคมที่พระพุทธเจ้าสร้างขึ้นสำหรับบุคคลผู้ที่เบื่อหน่ายต่อสังคมแรกแล้ว เพราะสังคมแรกคือสังคมฆราวาสเป็นสังคมแห่งโลกียะสุข เป็นสังคมที่มีความสุขได้เช่นกัน และก็เป็นสังคมแห่งความดีงามเช่นกัน แต่ความสุขและความดีงามนั้นยังไม่สูงสุด เป็นความสุขขั้นแรกเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นความสุขขั้นแรก แต่พระพุทธองค์ก็ทรงทราบว่าใครๆ ก็อยากจะอยู่ในสังคมแรกนี้ ส่วนสังคมที่สองซึ่งเรียกว่า “สังคมสงฆ์” นั้น พระพุทธองค์ได้วางหลักการที่สำคัญไว้คือ มรรคมีองค์ 8 อันเป็นบันได 8 และหลักการอันเป็นระเบียบที่เรียกว่า “พระวินัย” เพื่อให้เอื้อต่อการเดินทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระศาสนาที่



เรียกว่า “พระนิพพาน” สังคมสงฆ์จึงเป็นสังคมอุดมคติในพุทธปรัชญาเถรวาท พระนิพพานเป็นบรมสุข เป็นโลกุตระสุข เป็นสภาพที่พ้นไปจากสิ่งที่จะนำไปสู่ความสุขหรือทุกข์ใดๆ ไร้ภพชาติ

สรุปได้ว่า สังคมในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท : พระพุทธศาสนา เรียกสังคมว่า พุทธบริษัท แปลว่า ชุมชนชาวพุทธ ซึ่งครอบคลุมกลุ่มชนที่เป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ในกลุ่มชน 4 กลุ่มนี้ จัดย่อยลงได้อีกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มสงฆ์ คือ พระภิกษุสงฆ์ และกลุ่มภิกษุณีสงฆ์
- 2) กลุ่มคฤหัสถ์ คือ กลุ่มอุบาสก และอุบาสิกา

ปัญหามีอยู่ว่า พระพุทธศาสนามีลักษณะสังคมอย่างไร ลักษณะสังคมพุทธศาสนามีลักษณะเดียวกันกับ สังคมวิทยา สังคมศาสตร์ โดยศึกษาถึงกลุ่มทางสังคม สถาบันทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม หากจะต่างก็ ตรงที่ชนิดของกลุ่มสังคม สถาบัน และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งมุ่งไปที่สังคมสงฆ์ พุทธศาสนิกชน และหลัก วิชาการทางศีลธรรมที่นำไปศึกษาชีวิต ศึกษาวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ สิ่งแวดล้อมกับ สังคมมนุษย์ ตลอดถึงพฤติกรรมของสังคมนั้น ในเบื้องต้นนี้ เราคงต้องการทราบว่าพระพุทธศาสนาองสังคม อย่างไร สังคมในอุดมคติเป็นอย่างไร การมองสังคมของพระพุทธศาสนานั้น มีความยุติธรรม ถือธรรมเป็น เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ และสังคม ความสุข สวรรค์ นิพพานเข้าถึงได้ด้วยศีลธรรม มุ่งเน้นให้ความ เสมอภาคกัน ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะรู้แจ้งธรรมเท่าเทียมกันไม่ได้ตัดสินที่ชาติพันธุ์ ตระกูล ชนชั้นในสังคม ดังพุทธ พจน์ที่ว่า “ทิวสนอนนอเนื่องอยู่ในหทัย สิ้นกาลนาน ของสัตว์ทั้งหลายผู้ไม่รู้ เมื่อสัตว์ทั้งหลายไม่รู้ก็พรั้งกล่าวว่า เป็นพราหมณ์เพราะชาติ บุคคลจะถือว่าเป็นคนชั่วเพราะชาติก็หาไม่ จะถือว่าเป็นพราหมณ์เพราะชาติก็หาไม่ ที่แท้ ว่าเป็นคนชั่วเพราะกรรม ว่าเป็นพราหมณ์เพราะกรรม เป็นชวานาเพราะกรรม เป็นคิลปินเพราะ กรรม เป็นพ่อค้าเพราะกรรม เป็นคนรับใช้เพราะกรรม แม้เป็นโจรก็เพราะกรรม แม้เป็นทหารก็เพราะกรรม เป็นบุโรหิตเพราะกรรม แม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรม บัณฑิตทั้งหลายมีปกติเห็นปฏิจสมุปบาท ฉลาดใน กรรม และวิบาก ย่อมเห็นกรรมนั้นแจ้งชัดตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่าโลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมูสัตว์ย่อม เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายถูกผูกไว้ในกรรม เหมือนลิ่มสลักของรถที่กำลังแล่นไปฉะนั้น บุคคลถือว่าเป็น พราหมณ์ด้วยกรรมอันประเสริฐนี้ คือ ตบะ พรหมจรรย์ สัจญะ และทมะ กรรม 4 อย่างนี้ เป็นกรรมอัน สูงสุดของพรหมทั้งหลาย ทำให้ผู้ประพฤติดังพร้อมด้วยวิชา ๓ ระงับกิเลสได้ สันภาพใหม่แล้ว ดูกรวาสถูระ ท่านจงรู้อย่างนี้ว่าผู้นั้นถือว่าเป็นพรหม เป็นท้าวสักกะ ของบัณฑิตผู้แจ้งทั้งหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาเถรวาท อุบัติขึ้นที่อินเดีย ชีกละโลกตะวันออก จึงได้ชื่อว่าปรัชญาตะวันออก การศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จึงจำเป็นต้องทราบถึงบริบทสภาพ สังคมของอินเดีย โดยสังคมอินเดียก่อนพุทธกาลนั้น มีสภาพสังคมที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคัมภีร์พระเวท ที่ได้บ่มเพาะปัญหาและสร้างความขัดแย้งต่อคนในสังคมมาเนิ่นนานและแผ่ขยายเรื่อยไป (Choudhary, 1971) ระบบวรรณะได้ทำให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง เกิดความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิและโอกาส เป็นต้น



คัมภีร์พระเวทเป็นบทบัญญัติที่มีอิทธิพลครอบงำชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมและการเมืองอินเดียในสมัยนั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดสังคมกลุ่มขนาดใหญ่ที่เชื่อมั่นศรัทธาในพระเจ้า โดยเชื่อกันว่าคัมภีร์เกิดจากพระเจ้าประทานมาให้ คำสอนใดๆ ที่เกิดจากคัมภีร์พระเวทถือว่าเป็นความจริงแท้ันรันดร์และศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างยั้งยวด คัมภีร์พระเวทได้กลายมาเป็นข้ออ้างทางเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับพิธีกรรมและกฎระเบียบต่าง ๆ กระแสแนวคิดหลักที่เกิดจากความศรัทธาในคัมภีร์พระเวทที่ได้แสดงถึงบริบทของสังคมอินเดียอย่างชัดเจน อาทิเช่น เรื่องการบูชาโยนิ และระบบวรรณะ

การบูชาโยนินั้นได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจของคนในยุคนั้น ความเชื่อดังกล่าวนั้นทำให้มนุษย์ได้ลดทอนความเป็นมนุษย์ของตนเองลงไปอยู่ในระนาบเดียวกันกับสัตว์เดรัจฉาน กล่าวคือ พร้อมที่จะฆ่ากันและกันได้ตลอดเวลาที่ต้องการ เพียงเพื่อตอบสนองต่อความเชื่อ เป้าหมายของการบูชาโยนินั้นก็เพื่อประจบสอพลอเอาใจเทพเจ้า ทำให้เทพเจ้าพึงพอใจ และเชื่อว่าเมื่อเทพเจ้าพึงพอใจแล้วท่านก็จะประทานพรให้ผู้บูชาท่านนั้นประสบความสุขสำเร็จดังปรารถนา เครื่องสังเวยที่นำมาประกอบพิธีกรรมในการบูชาโยนิเริ่มจากการฆ่ามนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์ได้กลายเป็นเครื่องสังเวยเทพเจ้าที่ดีที่สุด พร้อมกันนั้นเชื่อในเรื่องระบบวรรณะก็เป็นไปอย่างรุนแรงและเคร่งครัด ยิ่งทำให้เห็นได้ชัดถึงความไม่เท่าเทียม ความเลื่อมล้ำและหาความยุติไม่ได้ สภาพวิถีชีวิตของผู้คนดำเนินไปบนความเชื่อตามคัมภีร์พระเวทว่าพระเจ้าได้กำหนดให้เป็นเช่นนั้นแล้ว ทุกคนต้องยอมรับ ไม่ขัดขึ้น และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ระบบวรรณะได้แบ่งแยกการทำหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในสังคมออกไปโดยปริยาย และที่สำคัญคือเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ เกิดมาเป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้น มีหน้าที่ตามวรรณะอย่างไรก็ต้องทำหน้าที่ไปอย่างนั้น ไม่มีช่องว่างแห่งโอกาสที่สังคมหรือใครจะมอบให้ใครได้ อันเนื่องมาจากพระเจ้าได้กำหนดไว้เบ็ดเสร็จเด็ดขาดเช่นนั้นแล้ว ระบบวรรณะได้กดทับศักยภาพความเป็นมนุษย์ไว้จนหมดสิ้น เหมือนต้องคำสาป เป็นอยู่อย่างไกร้อย่างนั้นตั้งแต่เกิดจนตาย (Phra Kampeerayan, 2013)

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอสภาพสังคมของนักปรัชญาทางตะวันออก ทำให้พบว่า สภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพุทธปรัชญาสอดคล้องกันกับสภาพสังคมอุดมรัฐของเพลโตตรงที่ต้องการให้สังคมเป็นสังคมคุณธรรม มีความเท่าเทียมกัน และมีความยุติธรรมเหมือนกัน แต่นัยต่อความเข้าใจหลักการและในการนำไปปฏิบัติมีรายละเอียดที่มีความแตกต่างกัน เช่น คำว่า “คุณธรรม” เพลโตจะแยกกันระหว่างคุณธรรมของปัจเจกชนกับคุณธรรมของรัฐออกจากกัน และจะเน้นหนักไปที่ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนมากกว่า แม้จะบอกว่รวมไปถึงด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วยก็ตาม แต่ก็ยังเห็นข้อจำกัดแห่งขอบเขตของคุณธรรมในแบบของเพลโตอยู่ (Plato, 1968) ทางด้านโทมัส มอร์เสนอว่า สภาพสังคมที่ดีควรมีผู้ปกครองรัฐที่มีคุณธรรมและความยุติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะประชาชนทุกคนในรัฐอยู่ภายใต้กฎหมายชาติ และอีกอย่างความเท่าเทียมกันในระดับชนชั้นก็เป็นเรื่องที่ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญด้วย รัฐยูโทเปียที่มอร์สร้างขึ้นนั้นกำหนดให้ลดบทบาททางกฎหมายหรือการสร้างเงื่อนไขที่ไม่จำเป็นออกให้หมด แต่ยังคงความเป็นศาสนาที่เคร่งครัด เพื่อปลดปล่อยความทุกข์และความตาย (More, 1964) ต่อมา ฮอบส์ ได้เสนอว่าสภาพสังคมดี รัฐที่จะสมบูรณ์แบบนั้นต้องมีสัญญาประชาคม ซึ่งเป็นสัญญาที่มนุษย์ในสังคมทำกับรัฐ เป็นสัญญาเพื่อหลีกเลี่ยงสภาวะตามธรรมชาติ เขาเชื่อว่าจะทำให้เป็นรัฐที่มีศักยภาพในการอำนวยประโยชน์สุขส่วนตัวแก่ประชาชน



ของรัฐนั้นอย่างที่สุด เพราะมีผู้ปกครองที่คอยกำกับควบคุมให้พวกเขากระทำตามคำมั่นสัญญาที่ได้กระทำไว้ต่อกัน กล่าวคือ ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองจักต้องเคารพเชื่อฟังผู้ปกครองหรือองค์อธิปัตย์ (sovereign) อย่างเคร่งครัด เพราะผู้ปกครองเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดในทุก ๆ เรื่อง ในขณะที่ลัทธิไม่ต้องการให้ผู้ปกครองมีสิทธิ (right) เกินขอบเขต ลัทธิจึงกำหนดให้ประชาชนทำสัญญาในระหว่างประชาชนเพื่อจัดตั้งสังคมขึ้นมิใช่จัดตั้งรัฐบาล รัฐบาลจึงมิใช่คู่สัญญากับประชาชน รัฐบาลเป็นแต่เพียงเครื่องมือ (Instrument) เพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่สังคมต้องการ ด้วยความเชื่อมั่นในกฎแห่งธรรมชาติ (Natural Law) ลัทธิจึงกำหนดให้รัฐบาลมีหน้าที่ในการแสวงหากฎหมาย (Finding the Law) ที่ดีสำหรับประชาชน มิใช่ทำหน้าที่กำหนดกฎหมาย (Making Law) ตามเจตนารมณ์ ของผู้ปกครอง สุดท้ายทางรัสเซีย เชื่อว่า “รัฐบาลจะต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะสละตนให้แก่ปวงราษฎร มิใช่สละราษฎรให้แก่รัฐบาล” (Locke, 1969) แต่สภาพสังคมที่รัสเซียขึ้นชอบกี้ คือ สภาพสังคมแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เมื่อศึกษาถึงบ่อเกิดแห่งการเกิดขึ้นของแนวคิดเรื่องการสร้างสังคมอุดมคติ พบว่า ทั้งตะวันออกและตะวันตกมีเป้าหมายเดียวกัน คือ “ต้องการออกจากความขัดแย้งหรือความขัดแย้งทางสังคมที่มีสภาพไม่พึงปรารถนาในยุคนั้นที่คุกรุ่นไปด้วยความไม่เท่าเทียม ความไม่ยุติธรรม เอาเปรียบ แกร่งแย่งแข่งขัน กดขี่ข่มเหง และแบ่งชนชั้น เป็นต้น” (Rousseau, 1953).

อย่างไรก็ตามแม้จะมีเป้าหมายที่เหมือนกันก็คือต้องการออกจากความขัดแย้งทางสังคม แล้วหันไปสร้างทฤษฎีแห่งการสร้างสังคมในฝันขึ้น อาทิเช่น ทางตะวันตก เพลโต ได้พูดถึงสังคมที่สมบูรณ์แบบที่เรียกว่า “สังคมอุดมรัฐ หรือ รัฐในอุดมคติ” (The Republic) ได้กล่าวถึงลักษณะของรัฐที่ดีที่จะทำให้คนมีความสุข

ขณะที่โทมัส มอร์ ได้เสนอ “ทฤษฎียูโทเปีย” (Utopia) เป็นงานเขียนร้อยแก้วพรรณนาถึงสังคมบนเกาะในจินตนาการแห่งหนึ่ง เล่าเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ลักษณะทางสังคมและการปกครองบนเกาะแห่งนั้น สร้างภาพของสังคมที่ตรงกันข้ามกันระหว่างดินแดนในจินตนาการอันเป็นแนวคิดแห่งการปกครองที่ไม่เหมือนใครกับสภาพความเป็นจริงที่พบเห็นซึ่งหน้า เพื่อหนีออกจากสภาพสังคมกับการเมืองที่เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวายในยุคสมัยนั้น รวมไปถึงการสร้าง ทฤษฎีสัญญาประชาคม (The Social Contract Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีการสร้างเงื่อนไขทางสังคมของ โทมัส มอร์(Thomas More)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และจอห์น ล็อก (John Lock) ตลอดถึง ฌอง ฌากส์ รัสเซีย (Jean Jacques Rousseau) ก็เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมอันไม่พึงปรารถนาที่ปรากฏอยู่ขณะนั้น ด้วยการสร้างทฤษฎีขึ้นเพื่อนำไปสู่การแก้ไขสภาพสังคมดังกล่าวนั้น ไปสู่สภาพสังคมที่น่าพึงปรารถนาเช่นเดียวกัน มุ่งเน้นทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้นเริ่มต้นที่มอร์ ต่อด้วยล็อก และพัฒนาทฤษฎีด้วยรัสเซีย ส่วนทางตะวันออกนั้น พระพุทธเจ้าได้สร้างสังคมพุทธบริษัทขึ้น อันประกอบด้วย 2 สังคมย่อย คือ 1) สังคมฆราวาส และ 2) สังคมสงฆ์ ก็ด้วยเหตุว่าต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขสภาพสังคมที่เป็นอยู่ในชมพูทวีปขณะนั้น ซึ่งเต็มไปด้วยชนชั้น ความไม่เท่าเทียม และอยุติธรรม



สรุป

วิเคราะห์สภาพสังคมที่พึงปรารถนาระหว่างตะวันออกและตะวันตกแล้ว พบว่า “สังคมพุทธบริษัท” ในพุทธปรัชญา เป็นสภาพสังคมที่พึงปรารถนาที่เกิดจากทางตะวันออก เป็นสังคมที่มีอยู่จริง มีแนวปฏิบัติจริง มีอายุยืนยาว มีสภาพทนต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะสังคมสงฆ์ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นสังคมอุดมคติที่เป็นจริงในโลกใบนี้ การดำเนินชีวิตตามรูปแบบของสังคมพุทธบริษัทนั้น ย่อมจะยังประโยชน์มาให้สมาชิกของสังคมพุทธบริษัทตามสมควรแก่การปฏิบัติไม่มากนักน้อยไม่ข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้ คือ

1) ภูมิธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน หมายถึง คนที่ปฏิบัติหลักการของสังคมใหม่นี้จะมีปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดถึง มีฐานะ มีลาภ มีเกียรติ มียศ มีสรรเสริญ เรื่องชีวิตคู่ครอง ความมีมิตรไมตรี อะไรต่าง ๆ ในชีวิตปัจจุบันนี้ ในชีวิตที่มองเห็นๆ กันอยู่ นี้ จึงเรียกว่าเป็นประโยชน์ปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธศาสนาก็สอนว่าเป็นจุดหมายประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

2) สัมปรายิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์เบื้องหน้าหรือภพหน้า กล่าวคือ トラบใดที่เรายังไม่บรรลุความดีงามอันสูงสุดคือพระนิพพาน อย่างน้อยในภพหน้า ชาตินี้ เราจะไปเกิดที่ดีๆ ไม่ไปเกิดที่ชั่ว ๆ นี้เป็นประโยชน์หรือเป็นจุดหมายชั้นสัมปรายะ คติชีวิตจะเป็นไปในทางที่ดี นี้ก็เป็นจุดหมายประการหนึ่งในทางพุทธศาสนา

3) ปรมัตถ์ หรือ ปรมัตถะ คือ ประโยชน์อย่างสูงสุด อันหมายถึง สภาพที่ปลอดทุกข์ ความหลุดพ้นไปจากภพชาติ มีจิตใจปลอดโปร่งผ่องใสเบิกบานอยู่ได้ตลอดเวลา เพราะปราศจากกิเลส ที่เรียกว่า “พระนิพพาน” นั่นเอง ถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดและเป็นประโยชน์สูงสุดของพุทธปรัชญาในพระพุทธศาสนา เมื่อมองในมุมนี้หลักในการที่จะสร้างให้สมาชิกของสังคมได้ประโยชน์ต่างๆ ดังกล่าวนั้นก็มีเพียงในพุทธปรัชญาเถรวาทอันเป็นปรัชญาตะวันออกเท่านั้น หากแต่ปรัชญาตะวันตกหวังเพียงประโยชน์ในชาตินี้คือประโยชน์ในปัจจุบันเท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้นก็คือ แนวคิดทางตะวันตกไม่ได้สร้างไว้เพื่อให้สมาชิกของสังคมที่ปฏิบัติสังคมอุดมคติที่ตนสร้างขึ้นนั้นเดินทางไปสู่เป้าหมายของประโยชน์ในข้อที่ 2 และ 3 นี้คือความแตกต่างระหว่างการสร้างสภาพสังคมของทางตะวันตกมุ่งเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่า สภาพสังคมทางตะวันออกมุ่งเน้นความเป็นส่วนร่วมตามหลักธรรมคำสอนของศาสนานั้นๆ ที่ปรากฏอยู่ในบางพระสูตรของคัมภีร์พระไตรปิฎก ทำให้พบว่าหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นจำนวนมากที่จะมาสนับสนุนให้เกิดสภาพสังคมที่พึงปรารถนาขึ้น และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนส่งเสริมให้เกิดสภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น อาจจะพิจารณาจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อาทิเช่น เบญจศีลเบญจธรรม วนิชชา พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ ราชสังคหวัตถุ สาราณียธรรม อปริหานิยธรรม สันโดษ และ อิทธิบาทเป็นสำคัญ



ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยตามที่ปรากฏจึงจัดเป็นข้อค้นพบในด้านสังคมทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป และมีประเด็นการศึกษาวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์สิทธิทางสังคมในพุทธปรัชญา
2. ศึกษาแนวคิดการตรึงในพุทธปรัชญาเถรวาทกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและคุณธรรมปัจเจกชนในศาสนาตะวันออก

References

- Arunvej, T. (2008). *Guidelines for the development of the elderly in accordance with the strategy of social development*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Ngamchitcharoen, W. (2009). *Theravada Buddhism*. Bangkok: Four-One Printing.
- Phra Srikampeerayan. (2013). *Buddhist Philosophy*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Ratchaworamuni. (1984). *Buddhism and Modern Thai society*. Bangkok: Komol Kiemthong Foundation.
- Inthasara, W. (2001). *Ethics: Science of virtue and art of decision making*. Bangkok: Bannakij.
- Thepsithar, S. (1991). *Coordination with social welfare and social welfare between government and private*. Bangkok: Somchai Printing.
- Locke, J. (1969). *Two Treatise of Government*. Edited with An Introduction by Thomas I Cook. New York: Hafner Publishing Company.
- Rousseau, J. (1953). *Political Writings*. Translated and Edited by Frederick Watkins. Edinburgh: Thomas Nelson and sons.
- Hobbs, T. (1928). *Leviathan*. Edited with An Introduction by Michael Oakesholt Basil. Blackwell: Oxford.
- More, T. (1964). *More's Utopia and Its Critics*. Edited by Ligeia Gallagher. Chicago: Scott Forces man and Company.
- Choudhary, R. (1971). *Kautily's Political Ideas and institution*. India: Chaukhamba Sanskrit Series Offices.